

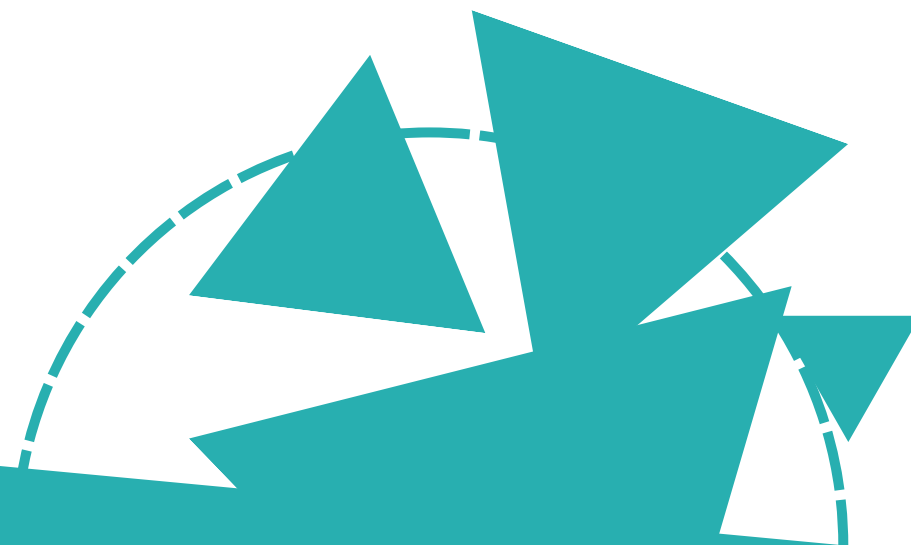

NUORET TULEVAISUUDEN VAPAAEHTOISINA, VAIKUTTAJINA JA KANSALAISTOIMIJOINA

Työkirja vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	1	Systemi	14
Nuoret ja nuoret aikuiset kansalaistoimijoina	2	Systemikartta	16
		Systemiset suhteet	17
Tarinoita tulevaisuudesta	4	Systemiajattelu	19
Kansalaistoiminnan kuilut syvenevät	5	Tarkastele systeemiä	20
Perinteitä vaaliva kansalaisyhteiskunta	7	Altista ajatusmallisi	21
Sektorirajat hälvenevät	9		
Aikamatka tulevaisuuteen	11	Loppusanat	22
Muistele tulevaisuutta	12	Näin työkirja tehtiin	23
Tulevaisuuksia on monia	13	Tulevaisuustaulukko	24
		Lähteet ja lisälukemista	26

ALKUSANAT

Voiko tulevaisuutta muovata? Mitä jos tulevaisuus ei ole ennalta määrätty tie, vaan joukko vaihtoehtoisia polkuja, joita rakennamme tässä hetkessä?

Tutut toimintamallit ovat meille arvokkaita – olemmehan rakentaneet ja vaalineet niitä lämmöllä ja rakkaudella. Uudistuminen vaatii valmiutta ja rohkeutta nähdä mahdollisuuksia myös niiden polkujen päässä, jotka nyt saattavat tuntua uhkaavilta tai epätavallisilta. Se vaatii taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista sekä uskallusta haastaa tämän hetkisiä olettamuksia ja uskomuksia.

Tämä työkirja antaa sinulle mahdollisuuden kuvitella erilaisia tulevaisuuksia ja miettiä, miten tämän hetken valinnat ja päätökset vaikuttavat tulevaisuuteen.

Työkirjan on tehnyt Ida Kemi YAMK -opinnäytetyönä yhteistyössä Kohti tulevaa -hankkeen kanssa. Työkirjan pohjana toimivaan tulevaisuuskuvatutkimukseen, työkirjan kehittämisprosessiin ja tausta-aineistoon voit tutustua tarkemmin opinnäytetyöartikkelissa.

NUORET JA NUORET AIKUISET KANSALAISTOIMIJOINA

Nuoret ja nuoret aikuiset ovat moninainen sekä kansalaistoiminnan kontekstissa muuhun väestöön verrattuna omintakeinen joukko.

Tämä työkirja keskittyy 15-24-vuotiaisiin nuoriin. Tutkimusten mukaan tähän ikäryhmään kuuluvat nuoret ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta osallistumisesta¹ ja moni olisi valmis tulemaan mukaan vapaaehtois-toimintaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan².

Nuorten kokemat esteet kansalaistoimintaan osallistumiselle poikkeavat jonkin verran muusta väestöstä. Nuoria vapaaehtoisia motivoivat tekijät eroavat siitä, mitä ehkä oletamme - luulemme tietävämme - vapaaehtoisista.¹

Nuorten hyvinvointi on edellytys nuorten kansalaistoimijuudelle. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää omaksua näkemys nuorista toimijoina, joilla on oikeus osallistua yhteiskuntaan sellaisina, kuin he ovat.³

Nuorten kansalaistoimijuutta on syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti, eri näkökulmat huomioon ottaen. Tulevaisuuskestävyys vaatii, että kuulemme nuoria, annamme tilaa uusille tavoille osallistua ja puramme aktiivisesti oletuksiamme.

NUORET JA NUORET AIKUISET KANSALAISTOIMIJOINA

Kansalaistoiminnan tekijät ja ilmiöt ovat moniulotteisia. Ne eivät tosiasiasa rajaudu tiukkoihin määritelmiin, vaan elävät ja muotoutuvat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. ⁴

Kansalaistoiminnan voidaan laajasti nähdä olevan julkisen ja yksityisen sektorin ulkopuolella tapahtuvaa yhteiskunnallista toimintaa, jota luonnehtii vapaaehtoisuus, joustavuus ja omaehtoisuus. ⁵

Nuoret luovat aktiivisesti uudenlaisia tapoja osallistua ja määritellä omaa toimijuuttaan. Nuorten käyttämät termit ja toiminnan tavat eivät noudata samanlaisia tiukkoja rajoja, joilla esimerkiksi eri sektoreita on eroteltu toisistaan. Myös tässä työkirjassa käytettävät käsitteet ja niiden määritelmät ovat saaneet uudenlaisia merkityksiä eri yhteyksissä.

TYÖKIRJASSA KÄYTETTÄVÄT KÄSITTEET

Vapaaehtoistoiminta

Palkatonta, vapaaseen tahtoon perustuvaa, yhteiseen hyvään tähtäävää toimintaa

Vaikuttaminen

Itselle tärkeisiin asioihin vaikuttamista tai niiden edistämistä

Aktivismi

Julkista toimintaa jonkin asian muuttamiseksi

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

Skenaarioihin pohjautuvat tulevaisuuskuvat ovat kuvauksia mahdollisista tulevaisuuksista. Ne auttavat tiedostamaan muutoksia ja hahmottamaan päätösten seuraamuksia.

Seuraavissa kappaleissa esitellään tarinoiden avulla kolme kuvausta tulevaisuudesta. Tarinat "Kansalaistoiminnan kuilut syvenevät", "Perinteitä vaaliva kansalaisyhteiskunta" ja "Sektorirajat hälvenevät" sijoittuvat vuoteen 2030. Ne tutkivat, millaiseksi tulevaisuus voi rakentua, jos tietyt kehityskulut jatkuvat, vahvistuvat tai kehittyvät.

Tarinoiden tarkoituksena ei ole siis ennustaa tulevaisuutta, vaan tarjota uusia näkökulmia siihen, kuinka tässä hetkessä tapahtuvat asiat vaikuttavat tulevaisuuden rakentumiseen.

Tarinat pohjautuvat nuorten omiin näkemyksiin ja ajatuksiin kansalaistoiminnasta sekä ajankohtaiseen tutkimustietoon. Ne ovat mielikuvituksellisia kuvauksia tulevaisuudesta, mutta kertovat tämän hetken ilmiöistä ja tapahtumista.

Tulevaisuuskuvat on luotu tulevaisuustaulukkomenetelmän avulla. Taulukko koostuu muuttujista, jotka viestivät nuorten kansalaistoimijuuteen liittyvistä muutoksista ja vaikuttavat tulevaisuuden rakentumiseen tässä hetkessä.

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

TARINA 1: KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT

KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT

Vuonna 2030 järjestömuotoinen vapaaehtoistoiminta ei näyttäydy merkityksellisenä tai kiinnostavana. Omaehtoinen vaikuttaminen sekä aktivismi nähdään tehokkaimpana keinona toimia.

Järjestöt eivät kykene osoittamaan vaikuttavuuttaan tai saavuttamaan nuoria. Nuorten huoli maailman tilanteesta on kasvanut. Voimavarojensa puitteissa he keskittyvät erityisesti tukemaan toisiaan.

Nuoret vaativat nopeita ratkaisuja oman tulevaisuutensa säilyttämiseksi, eikä kankea järjestökenttä vastaa nuorten motivaatioon tai tavoitteisiin. Omaehtoinen vaikuttaminen sekä aktivismi nähdään tehokkaimpana keinona toimia.

Nuorten luomat ympäristö- ja mielenterveysaktivismiliikkeet ovat kasvaneet merkittäväksi osaksi kansalaisyhteiskuntaa. Nopeutta sekä joustavuutta edustavat digitaaliset ratkaisut ja ympäristöt ovat olennainen osa kansalaistoimintaa.

KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjät ovat heränneet nuorten vaikuttamistahtoon. Vaikka lyhyitä tai matalaa sitoutumista vaativia tehtäviä ei ole juuri tarjolla, ovat rohkeimmat ja ketterimmät järjestötoimijat uudelleenmääritelleet vapaaehtoistehtäviään vastaamaan paremmin nuorten mielikuvia ja tavoitteita.

Uudenlainen puhetapa saavuttaa vaikuttamisesta kiinnostuneet nuoret, jotka ovat valmiita sitoutumaan pidemmäksi aikaa. Kuitenkin nuorten omat vaikuttamis- ja vapaaehtoisuusyhteisöt perustuvat joustavuuteen ja määrittelevät itse oman toimintansa kehykset.

Kansalaistoiminnan eri muotojen välinen kuilu syvenee ja nuorten toisensa poissulkevat kansalaistoimijaidentiteetit vahvistuvat.

NÄISTÄ MUUTTUJISTA SKENAARIO RAKENTUI:

Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta ei kyetä osoittamaan.

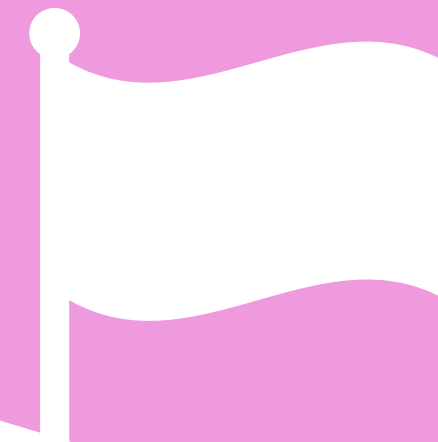
Kansalaistoimijuus kasvaa omaehtoisuudesta.

Vapaaehtoistointaan osallistuminen uudelleen määritellään.

Nuoret huolehtivat toisistaan.

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

**TARINA 2:
PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISSYHTEISKUNTA**

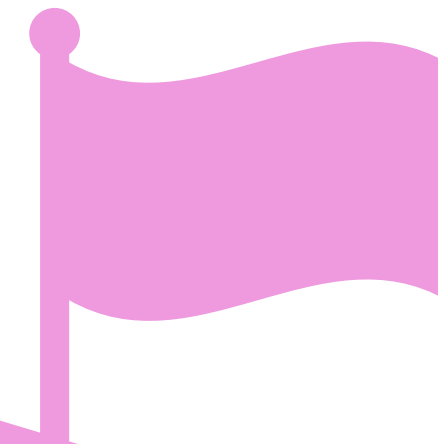
PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISYHTEISKUNTA

Vuonna 2030 järjestöt tekevät näkyväksi erityisesti perustehtäviensä vaikuttavuutta. Aktiivinen vapaaehtoisuus ikääntyy ja nuorille osallistumisen kynnys on edelleen kasvanut.

Vapaaehtoistoiminnan arvo ihmisten hyvinvointia edistävänä tekijänä ja heikommassa asemassa olevien auttajana motivoi myös nuoria mukaan vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoiminta, vaikuttaminen ja aktivismi kasautuu kuitenkin erityisesti nuorille, jotka voivat hyvin. Nuoret jakautuvat toimijoihin, ja toiminnan kohteisiin.

Kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden ja toiminnan tapojen katsotaan palvelevan erilaisia tavoitteita, eikä yhteistyötä niiden välillä juurikaan tehdä.

Yleinen asenneilmapiiri ihanoi perinteistä vapaaehtoistoiminnan mallia, ja järjestöjen tavoitteet edellyttävät resurssien kohdentamista pitkäkestoisten ja säännöllisten vapaaehtoistehtävien ylläpitämiseen.

PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISYHTEISKUNTA

Aktiivinen vapaaehtoisuusyhteisö ikääntyy ja nuorille osallistumisen kynnys on edelleen kasvanut. Samaan aikaan nuoret ovat kohdanneet paljon pettymyksiä ja luottamus yhteiskuntaan on rakoillut.

Vapaaehtoistoiminnan tehtäviä tarjotaan nuorille mahdollisuuksien mukaan lyhytkestoisesti, mutta kansalaistoiminnan eri muotoihin osallistuminen vaatii paljon voimavaroja ja resursseja. Uusien lyhytkestoisten tehtävien kehittäminen ei ole aina järjestölle kannattavaa ja kokeilut kaatuvat ennen aikojaan. Nuorille ei ole tarjolla tuettuja tai matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia.

Nuoret eivät koe olevansa osa kansalaisyhteiskuntaa ja usko omaan vaikuttamismahdollisuuteen on matala.

NÄISTÄ MUUTTUISTA SKENAARIO RAKENTUI:

Vapaaehtoistoiminnan vaikutukset ovat staattisia.

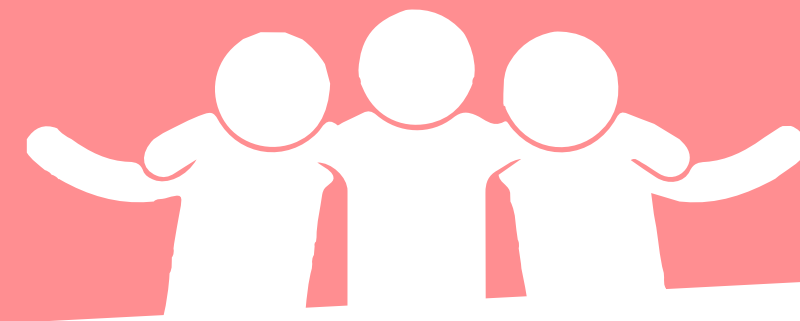
Kansalaistoimintaan osallistumisen kynnys kasvaa.

Perinteistä vapaaehtoisuutta pyritään vahvistamaan.

Nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden edellytykset vähenevät

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

TARINA 3: SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

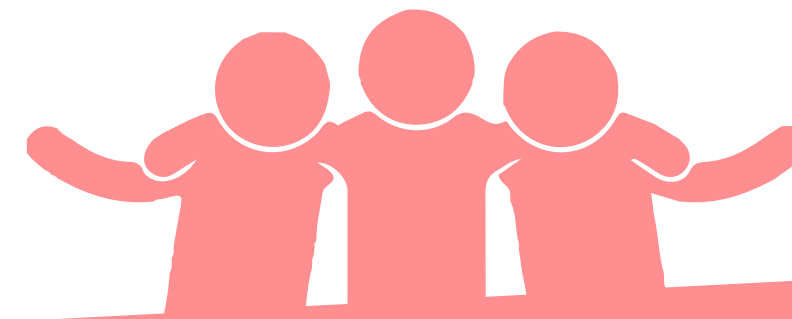
Kansalaistoiminta tukee nuorten hyvinvointia ja tarjoaa osallistumisen paikkoja. Kaikenikäiset kansalaiset toimivat aktiivisesti itselleen tärkeiden asioiden puolesta sekä verkossa, että paikan päällä.

Nuorten luottamus yhteiskuntaa kohtaan on vakaa ja heidän tulevaisuususkonsa on vahvistunut vuonna 2030. Kansalaistoiminnan eri muodot sekä tukevat nuorten hyvinvointia, että tarjoavat yhteiskunnallisen osallistumisen paikkoja ja kokemuksia. Nuoret nähdään merkittävänä toimijoina erilaisissa rooleissaan toiminnan tuottajina, suunnittelijoina, kehittäjinä ja osallistujina.

Vapaaehtoistoiminnassa otetaan huomioon nuorten voimavarat ja erilaiset tavat toimia ja sitoutua. Perinteisissä toimintamuodoissa on mietitty uudelleen, kuinka niihin voi osallistua pitkä- ja lyhytkestoisesti.

Resursseja ei mene hukkaan vain täysin uusien toimintamuotojen suunnittelemisessa ja toteutumisessa.

Vapaaehtoistoiminnan määritelmä on laajentunut ja sektorirajat hälvenevät. Kaikenikäiset kansalaiset toimivat aktiivisesti itselleen tärkeiden asioiden puolesta sekä verkossa, että paikan päällä. Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuudesta viestitään suoraan nuorille.

SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

Järjestöt ovat kiinnostuneita vaikuttaja- ja aktivistinuorten toiveista sekä tavoitteista ja ylläpitävät aktiivisesti keskustelua heidän kanssaan. Vapaaehtoistoiminta toimii rinnakkain ja ristikkäin muiden kansalaistoiminnan muotojen kanssa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Nuorten itse organisoituvaa toimintaa tuetaan ja nuoria kannustetaan kansalaistoimintaan.

Vapaaehtoistoiminta on monimuotoista. Eri taustoista tulevilla nuorilla on mahdollisuus saada osallisuuden kokemuksia ja olla aktiivisia kansalaistoimijoita erilaisissa elämänvaiheissa.

NÄISTÄ MUUTTUISTA SKENAARIO RAKENTUI:

Kansalaistoiminnan eri muodot luovat yhtenäisen, vaikuttavan kokonaisuuden.

Kansalaistoiminta tarjoaa moninaisia tapoja toimia.

Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua erilaisissa elämäntilanteissa.

Nuorten hyvinvointi sekä osallisuus kasvaa.

AIKAMATKA TULEVAISUUTEEN

Valitse aiemmin esitetyistä tulevaisuuskuviosta yksi. Elämme nyt vuodessa 2030. Pohdi, mitä teidän organisaatiossanne tapahtui matkalla tänne? Mitä on tapahtunut strategisella tasolla, entä tunnetasolla?

MUISTELE TULEVAISUUTTA

Olet saapunut vuoteen 2030, jossa valitsemasi tulevaisuus on toteutunut. Pysähdy tähän hetkeen.

Kuvittele, millaista tässä tulevaisuudessa on elää. Luo mielessäsi mahdollisimman yksityiskohtainen muisto tästä hetkestä. Peilaa hetkeä menneisyyteen: mitkä asiat ovat muuttaneet muotoaan?

POHDI JA KUVAILE

Miltä täällä näyttää?

Miltä täällä tuntuu olla?

Kenen kanssa olet? Mitä olette tekemässä?

Mitä ajattelet maailmasta tässä hetkessä?

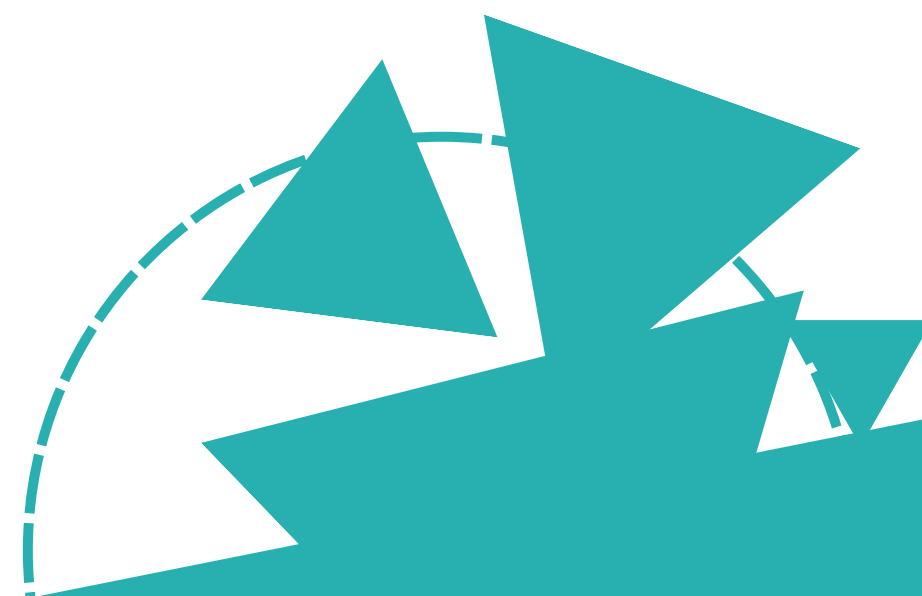
TULEVAISUUKSIA ON MONIA

Tulevaisuusajattelu on osaamista ja taitoja, jotka auttavat haastamaan tulevaisuuteen liittyviä oletuksia ja kuvittelemaan toisenlaisia tulevaisuuksia.

Tutkimalla vaihtoehtoisia tulevaisuuden kulkuja, voidaan ymmärtää paremmin tämänhetkisen toiminnan vaikutuksia tulevaisuuteen. Tulevaisuusajattelun ytimessä on ajatus siitä, että tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, vaan muokattavissa nykypäivän toimien ja käsitysten avulla.

Tulevaisuusajattelu edistää siis myös muutoskykyä - taitoa sopeutua muutokseen ja vaikuttaa kehityksen kulkuun. Kehittämällä kykyä jäsentää tulevaisuutta ja ymmärtää oma rooli sen rakentumisessa tietoisien ajattelun avulla, voi tulevaisuuteen aktiivisesti vaikuttaa: luoda muutosta.⁶

Tulevaisuusajatteluun liittyy vahvasti ajatus siitä, että omilla valinnoilla ja teoilla on merkitystä monimutkaisessa maailmassa. Tähän ajatukseen liittyvää osaamista voi syventää systeemiajattelun avulla, johon paneudumme työkirjan seuraavissa luvuissa.

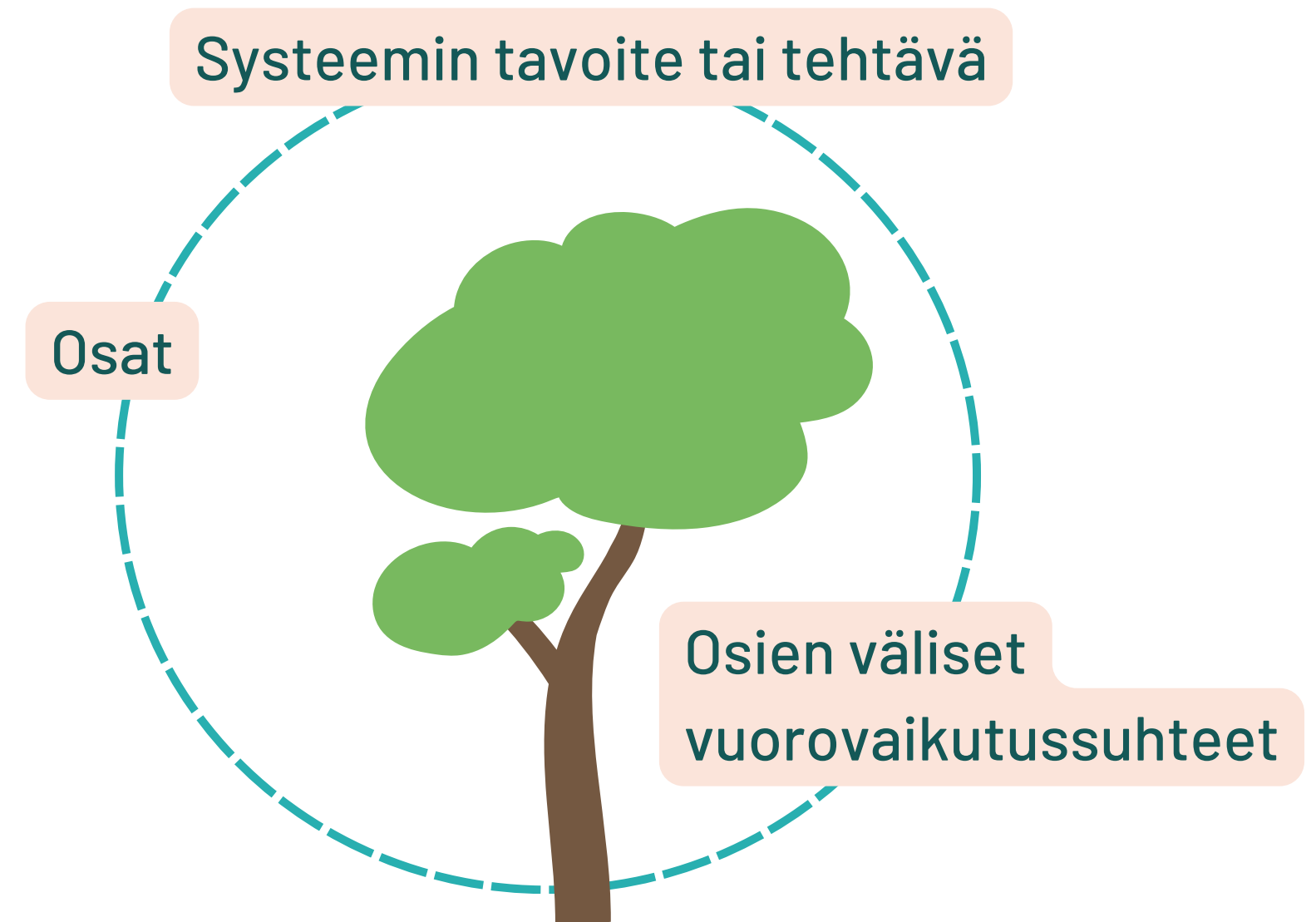

SYSTEEMI

Systemi on kokoelma osia, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Osiensa ja niiden välisten suhteiden lisäksi systeemillä on tavoite. Nämä kolme tekijää luovat sille ominaisen tavan käyttäytyä.⁷

Koko maailmamme koostuu erilaisista systeemeistä. Otetaan esimerkiksi puu: se koostuu erilaisista osista, joista tärkeimmät ovat sen runko, oksat, juuret ja lehdet. Puun osat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa. Sen juuret välittävät systeemiin vettä ja ravinteita. Puun oksat kurottavat lehtiä lähemmäs valon lähdeä, jotta lehdet voivat tuottaa puulle ravintoa.

Mutta mikä on puun tavoite? Usein systeemin tavoite ei ole välittömästi nähtävissä, mutta voimme päätellä jotain sen toiminnasta⁷. Puun käyttäytymisestä voisimme esimerkiksi päätellä, että puun tarkoitus on selvitä ja lisääntyä.

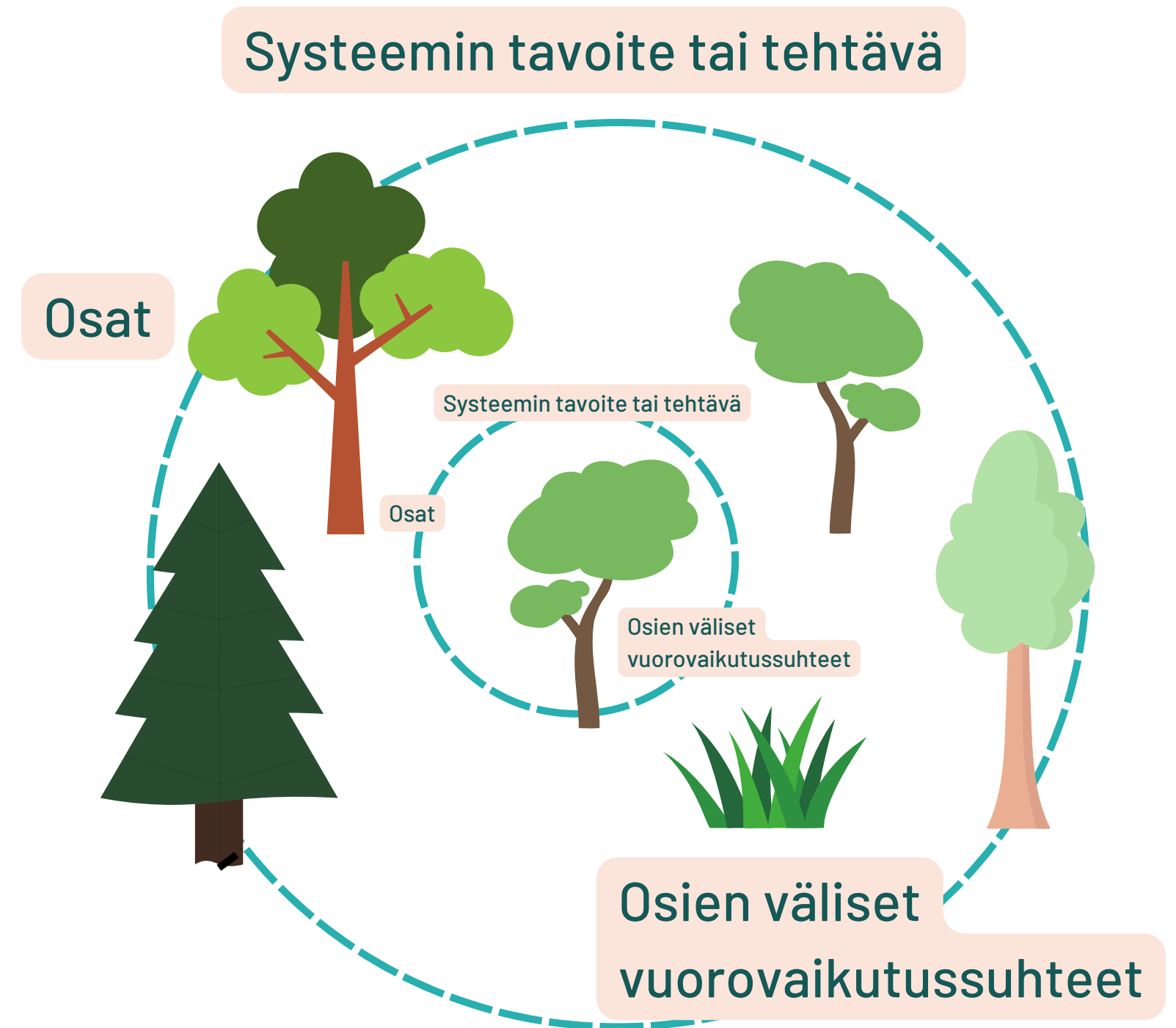

SYSTEEMI

Myös metsä on systeemi, joka pitää sisällään useita alasysteemejä, kuten puita ja eläimiä. Vaikka metsän systeemillä on rajat, se ei ole suljettu. Avoimeksi systeemiksi kuvataan sellaista systeemiä, joka on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa⁷. Metsässä kulkeva ihminen jättää sinne jälkensä, myrskyisä sää voi kaataa puita ja lämpenevä ilmasto muuttaa elinolosuhteita.

Metsät ja puut ovat omaksuvat siis vaikutteita ympäristöstään ja pyrkivät kehittymään ja sopeutumaan siihen. Tällaista muuntautumiskykyistä systeemiä kutsutaan dynaamiseksi systeemiksi.⁷

Systeemi voi olla myös staattinen, eikä pyri sopeutumaan ympäristöönsä. Silloin on todennäköistä, että se tuhoutuu jossain vaiheessa.⁷

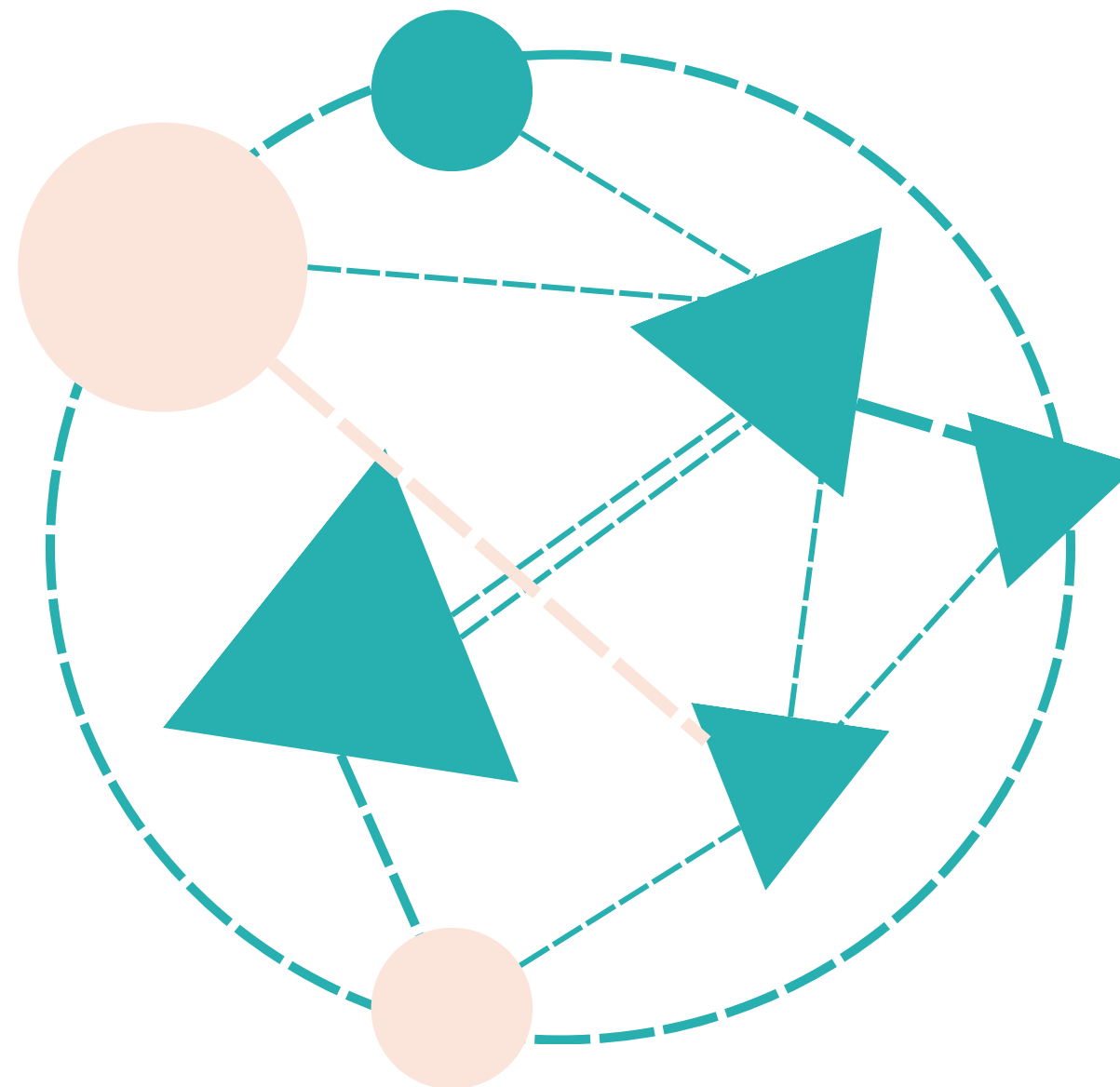
LUO OMA SYSTEEMIKARTTA

Systemikartta on visuaalinen kuvaus systeemistä, sen osista ja niiden välisistä suhteista. Käytä systemikartan tekemiseen kynää ja paperia tai luo kartta digitaalisen työkalun avulla.

Aloita merkitsemällä karttaan oma organisaatiosi.

Tunnista organisaatiollesi olennaiset systeemin osat: toimijat, ilmiöt ja asiat. Muista merkitä karttaan myös nuoret.

Määrittele osien väliset suhteet: miten tekijät ovat sidoksissa, mitkä ovat riippuvaisia toisistaan?

Voit käyttää apuna erilaisia värejä ja symboleita osien erotteluun tai erilaisten suhteiden korostamiseen.

Pohdi systeemin luonnetta ja alasysteemiäsi, organisaatiota.

Onko systeemi dynaaminen?

Onko systeemi avoin?

Miten se reagoi ympäristön vaikutteisiin?

SYSTEEMISET SUHTEET

Jos haluat vaikuttaa systeemin toimintaan, keskity osien välisiin suhteisiin. Muuttamalla suhteiden luonnetta ja laatua, voit todennäköisimmin muuttaa myös systeemille ominaista tapaa toimia.⁷

POHDI OMAN ORGANISAATIONSI JA NUORTEN SUHDETTA:

Millainen suhde osien välillä on ?

Pohdi suhteen suuntaa. Onko se
vastavuoroinen?

Millainen suhde on luonteeltaan?

Millaisena nuoret nähdään?

Miten keskustellette?

SYSTEEMISET SUHTEET

Systemin osat ovat aina riippuvaisia toisistaan. Muutos jossain vaikuttaa aina myös sen muihin osiin.

POHDI KOKONAISUUTTA

Miten muutos organisaation ja nuorten suhteessa vaikuttaa systeemin muihin osiin?

Mitkä muutokset jossain muualla voisivat vaikuttaa organisaation ja nuorten väliseen suhteeseen?

SYSTEEMIAJATTELU

Nopeasti muuttuvassa ja yhä monimutkaistuvassa maailmassa systeemiajattelu auttaa hallitsemaan, sopeutumaan ja näkemään laajasti käsillämme olevia erilaisia mahdollisuuksia sekä tunnistamaan ongelmien juurisyyt. Systeemejä voidaan muotoilla ja toimia näin toivotun tulevaisuuden toteuttamiseksi. Tarkastelemalla systeemejä voi saada selville, kuinka sen ominaisuudet sekä ihmisen, yhteisön tai organisaation arvot voivat toimia yhdessä ja luoda jotain paljon parempaa, kuin mitä pelkällä tahdonvoimalla voisi tuottaa.^{7 9}

Pyrimme usein ratkaisemaan ongelmia reagoimalla asioihin, joita näemme tapahtuvan. Aina loogiselta vaikuttava ratkaisu ja sen taustalla oleva kehittämistyö ei kuitenkaan tuota toivottua lopputulosta.

Edellä mainittu tilanne johtuu usein siitä, että systeemi ja sen osien väliset suhteet ovat olemassa riippumatta siitä, olemmeko niistä tietoisia. Jos emme ole niistä tietoisia, voi kehittäminen tuntua hallitsemattomalta. Systeemiajattelu auttaa meitä ymmärtämään paremmin käsillä olevia haasteita ja niihin vaikuttavia vuorovaikutussuhteita. Silloin pystymme kohdistamaan toimenpiteitä sinne, missä pienimmällä panoksella saadaan aikaan suurin vaikutus⁹.

“Systeeminen vapaaehtoisuus on sitä, että tunnistamme yhdessä toimijuuden ja vaikuttamisen keinoja sen sijaan, että suistumme epätoivoon ja merkityksettömyyteen monimutkaisten ongelmien äärellä.”

⁸ Kohti tulevaa-hankkeen Tulevaisuus katsaus

TARKASTELE SYSTEEMIÄ

Miten systeemi käyttäytyy? Millainen on systeemin historia? Asiaa pohtiessa omiin ja muiden uskomuksiin on helppo nojautua. Uskomus voisi olla esimerkiksi, että nuorten kiinnostus vapaaehtoistoimintaan on laskussa, vaikka tutkimustieto osoittaa toisin. Systeemin tarkastelu ohjaakin tutkimaan faktoja. Mitä oikeasti on tapahtunut?

Systeemin tarkastelu auttaa tarkastelemaan havaittujen ongelmien taustalla olevia monimutkaisia kokonaisuuksia ja niiden välisiä riippuvuussuhteita⁷. Se ohjaa meitä pois tavasta määritellä ongelmia vain toivotun lopputuloksen puutteena. *“Ongelma on, että nuoret eivät osallistu järjestömme toimintaan.”* Silloin suljemme tarkastelun ulkopuolelle sen, mitä systeemissä itse asiassa tapahtuu – ja miksi.

STAATTISESTA DYNAMISEEN AJATTELUUN

Kun pohdit: **“Mikä on vialla?”**

Pohdi sen sijaan: **“Miten päädyimme tänne?”**

Kun pohdit: **“Mikä toimii?”**

Pohdi sen sijaan: **“Miten se tapahtui?”**

Pohdi haastetta tai ongelmaa oman organisaatiosi näkökulmasta ja jatka lausetta:
“Ongelma on...”

Tarkastele uudestaan valitsemaasi haastetta systeemin toiminnan kautta. Mitä systeemissä on tapahtunut? Miten systeemin eri osat ovat vaikuttaneet toisiinsa? Kirjoita ylös tapahtumat, jotka ovat johtaneet ongelman syntyyn.

ARVOT JA AJATUSMALLIT

Monimutkaisten, joustavien systeemien maailmassa joustava ajattelu ja valmius omaksua uudenlaisia käsityksiä systeemeistä on välttämätöntä.⁷

Mitä enemmän omaa ajatteluaan tekee näkyväksi, voi siinä oppia joustavammaksi. Ajatusten jakaminen ja avoin keskustelu muiden kanssa voi auttaa huomaamaan, että systeemi on muuttanut muotoaan tai näkemään, kuinka sitä voi uudelleen muotoilla.

Arvot ja tunteet ohjaavat toimintaamme ja myös ajatteluamme. On tärkeää tunnistaa, millaiset tekijät ovat yhteydessä omaan arvomaailmaan tai identiteettiin. Systeemien maailma vaatii valmiutta nähdä ja hyväksyä myös todisteita, jotka haastavat näitä tekijöitä.

KEHITÄ JA LAAJENNA AJATTELUASI

Pohdi systeemiä ja ilmaise siitä omat ajatuksesi. Listaa, kirjoita tai piirrä, minkä ajattelet liittyvän mihinkin.

Tee omat ajatusmallisi näkyväksi ja kutsu muita haastamaan niitä ja kertomaan omistaan. Kokoa yhteen useita näkemyksiä ja pidä erilaisia kokonaisuuksia mahdollisina.

LOPPUSANAT

Muutos on mahdollista. Totutuista ajatusmalleista luopuminen ja asioiden näkökulmien muuttaminen vaatii kuitenkin työtä ja pitkäjänteisyyttä.

Kuten ihmisetkin, myös systeemit pistävät vastaan isolle muutokselle. Systeemin muuttaminen vaatiikin syvällistä pureutumista vallitseviin rakenteisiin ja uudenlaisia ajatusmalleja sekä asennoitumista.⁶

Tulevaisuuskestävyyden eteen kannattaa kuitenkin tehdä töitä. Nuoret ja nuoret aikuiset ovat moninainen ja aktiivinen osa yhteiskuntaa. Tarkastelemalla asiaa eri näkökulmista, voimme huomata, että tahto tehdä hyvää ja vaikuttaa ei ole vähentynyt, vaikka tavat toimia ja osallistua muuttuvat.

On tärkeää olla kiinnostunut siitä, mitä nuoret ajattelevat ja miten he haluavat määritellä omaa toimijuuttaan.

Tulevaisuuskestävän toiminnan rakentamiseksi olisi kuitenkin samalla syytä välttää hahmottamasta nuoria vain ikäryhmänsä edustajina, vaan sen sijaan arvostaa ja kunnioittaa heitä tasavertaisina toimijoina. On myös hyvä pysähtyä pohtimaan, mihin omat oletukset nuorista kansalaistoimijoina perustuvat?

Tämä kirja on pieni sysäys kohti tulevaisuus- ja systeemiajattelua toiminnan kehittämisen tukena. Lisää lukemista ja työkaluja löydät kirjan lopusta.

NÄIN TYÖKIRJA TEHTIIN

TOIMINTAYMPÄRISTÖN ANALYYSI

Toimintaympäristön analyysin tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva aiheeseen liittyvistä tekijöistä ja niiden välisistä suhteista. Aineistoa kerättiin havainnoimalla ympäristöä, keräämällä tietoa tutkimuksista ja nuorille suunnatulla kyselyllä. Kyselyn avulla selvitettiin nuorten omia ajatuksia ja mielikuvia kansalaistoiminnasta.

TULEVAISUUS-TAULUKKO

Toimintaympäristön analyysistä poimittiin neljä muuttujaa, joille luotiin kolme mahdollista ja loogista kehitysvaihtoehtoa. Erilaisia kehitysvaihtoehtoja yhdistelemällä luotiin erilaisia kuvauksia tulevaisuudesta.

TULEVAISUUSKUVIEN LUOMINEN

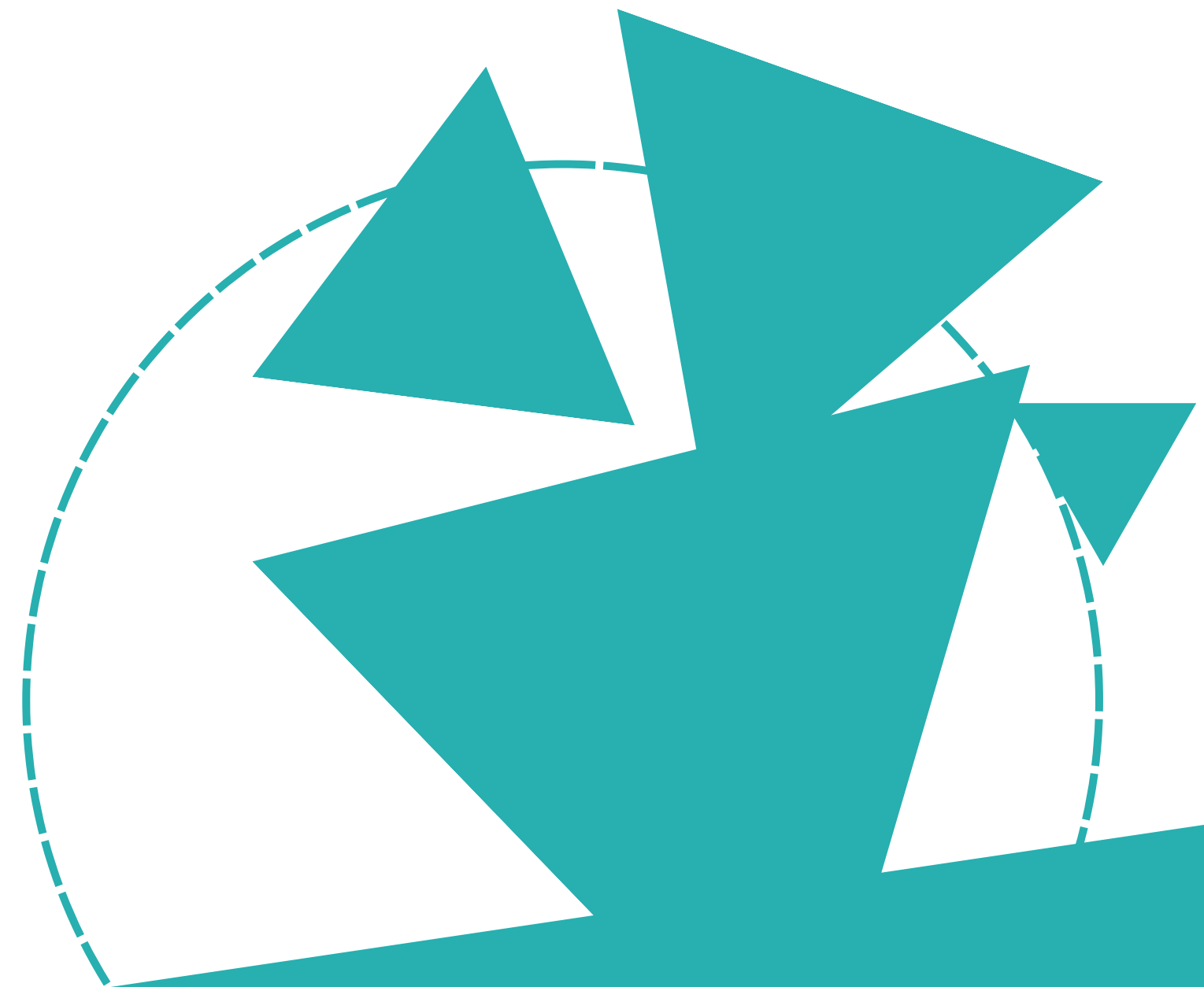
Tulevaisuustaulukon yhdistelmien pohjalta kirjoitettiin tarinallinen kuvaus siitä, millainen tulevaisuus on, jos valitut kehityskulut jatkuvat, vahvistuvat tai kehittyvät. Tarinoissa on otettu huomioon myös muita toimintaympäristöanalyysin huomioita, jotka ovat jääneet taulukon ulkopuolelle.

TULEVAISUUSTAULUKKO

Tulevaisuustaulukko kuvaa tutkittavien tulevaisuuksien mahdollista monimuotoisuutta tiivistäen aiheen keskeisimmät ja kiinnostavimmat muuttujat yhteen taulukkoon¹⁰.

Tämän työkirjan tulevaisuustaulukkoon valikoitui neljä muuttujaa: vaikuttavuus, toimijuus, sitoutuminen ja hyvinvointi. Jokaiselle muuttujille luotiin 3 erilaista kehitysvaihtoehtoa, A, B ja C. Jokainen vaihtoehto on potentiaalinen suunta tulevaisuuden kehittymiselle.

Jokaiselle tulevaisuuskuvalle valittiin jokaisesta muuttujasta yksi kehitysvaihtoehto. Tämän yhdistelmän pohjalta tarinoita lähdettiin rakentamaan. Tavoitteena oli, että tarinat säilyvät uskottavina ja mahdollisina, tuoden kuitenkin esiin uusia näkökulmia.

TULEVAISUUSTAULUKKO

	Vaikuttavuus	Toimijuus	Sitoutuminen	Hyvinvointi	
A	Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta ei kyetä osoittamaan	Kansalaistoimijuus kasvaa omaehtoisuudesta	Perinteistä vapaaehtoisuutta pyritään vahvistamaan	Nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden edellytykset vähenevät	SKENAARIO 1 KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT
B	Vapaaehtoistoiminnan vaikutukset ovat staattisia	Kansalaistoimintaan osallistumisen kynnys kasvaa	Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen uudelleen määritellään	Nuoret huolehtivat toisistaan	SKENAARIO 2 PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISSYHTEISKUNTA
C	Kansalaistoiminnan eri muodot luovat yhtenäisen, vaikuttavan kokonaisuuden	Kansalaistoiminta tarjoaa moninaisia tapoja toimia	Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua erilaisissa elämäntilanteissa	Nuorten hyvinvointi sekä osallisuus kasvaa	SKENAARIO 3 SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

LÄHTEET JA LISÄLUKEMISTA

¹ Hantula, K., Lauha, H. Mäkelä, R. & Vahti, J. 2024. Demokratia osaksi arkea. Selvitys yhteiskunnallisen osallistumisen esteistä nuorten aikuisten elämässä. Sitran selvityksiä 238.

² Rahkonen, J. 2021. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti. Kansalaisareena & Taloustutkimus Oy.

³ Ägren, S. & Kallio, J. 2023. Young adults perceptions of citizenship outside and beyond labour market citizenship. Teoksessa Young people as Agents of Sustainable Society. Reclaiming the Future. 113-127. Toim. Honktaukia, P. & Rättilä, T.

⁴ Kansalaiset, toimikaa! Kansalaistoimintaa 2020-luvulla. Toimittanut Tapio, M. & Wevelsiep, A. Kansalaisfoorumi.

⁵ Harju, A. 2020. Suomalainen kansalaisyhteiskunta.

⁶ Näkökulmia muutосkykyyn. Koulutus. eOppiva ja Sitra.

⁷ Meadows, D. 2008. Thinking in Systems: A Primer. Chelsea Green Publishing.

⁸ Tulevaisuuskatsaus 2023: Kohti tulevaisuuskestävämpää vapaaehtoistoimintaa. Kohti tulevaa - hanke. Kansalaisareena.

⁹ Suomi, R. 2022. Systemiajattelu – erottamaton osa tulevaisuudentutkimusta. 80-88. Teoksessa Aalto, Hanna-Kaisa – Heikkilä, Katariina – Keski-Pukkila, Pasi – Mäki, Maija & Pöllänen, Markus (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

¹⁰ Lätti, R., Malho, M., Rowley, C. & Frilander, O. 2022. Skenaarioiden rakentaminen tulevaisuustaulukkomenetelmällä. Teoksessa Aalto, Hanna-Kaisa – Heikkilä, Katariina – Keski-Pukkila, Pasi – Mäki, Maija & Pöllänen, Markus (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

ENNAKOINNIN TYÖKALUJA

Sitra: Tietoa ennakoinnista ja ennakointityökaluja

Kohti tulevaa: Työkaluja ennakointiin

Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä

**NUORET TULEVAISUUDEN
VAPAAEHTOISINA,
VAIKUTTAJINA JA
KANSALAISTOIMIJOINA**